

Față de această controversă, îmbrățișăm prima părere. Cazuri cind, după ediția I a unei cărți de largă circulație, urmează o a doua ediție, la intervale atât de apropiate, au fost mult mai frecvente în acele timpuri¹⁸. Prin faptul însă că ediției din 1619 i s-au adus completări și, evident, îmbunătățiri față de cea din 1618, fiind scoasă, probabil, și într-un număr mai mare de exemplare, ea a devenit cea mai utilă, deci și cea mai cunoscută, iar după dispariția ediției din 1618 i-a revenit și calificativul de «prima ediție»¹⁹.

4. **Gramatica lui Smotrițki la baza primei gramatici ruse, sîrbe și bulgare.** Gramatica lui Smotrițki prezintă o importanță cu totul aparte dintr-un alt punct de vedere: ea a servit de model primelor gramatici ale limbilor slave moderne — rusă, sîrbă și bulgară. Se știe că M. Lomonosov, orientîndu-se după ediția gramaticii lui Smotrițki din 1648 de la Moscova, a dat la iveală «первая русская грамматика»²⁰, tipărită la Moscova 1755. Iată în această privință un scurt pasaj, desprins de la pagina 9 din prefața scrisă de acad. I. I. Davidov la ediția din 1855 a gramaticii lui Lomonosov, scoasă cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariție: «Грамматика Смотрицкаго составляет эпоху в истории образования нашего языка: она одна была путеводительницею Ломоносова в его исследованиях свойств родного слова».

Prin această operă monumentală din 1755 a lui M. Lomonosov — care a dat prima gramatică rusă completă, bazată pe limba vie a poporului rus, ale cărei trăsături specifice sînt scoase în evidență²¹ — edițiile gramaticii lui Smotrițki sînt eliminate din învățămîntul limbii ruse.

Pe de altă parte, ediția gramaticii lui Smotrițki de la Rîmnicul Vilcea, tipărită în același an cu gramatica lui M. Lomonosov, s-a bucurat de o largă răspîndire la sîrbi, iar mai tirziu și la bulgari. Ea se regăsește în prelucrarea lui Stefan Vuianovski *Рскокодѣтко к праволаголанію и правописанію ко спотребленію сѣрбскихъ счилицъ*, din 1793, dar mai ales în *Рскокодѣтко к слакенстий грамматике ко спотребленію слакено-сѣрбскихъ народныхъ счилицъ* a lui Avram Mrazović, apărută în același an la Viena²². De asemenea, cărturarul

celălalt: *Cărți românești în Țara Romînească sub Constantin Brîncoveanu* a apărut în «Biserica Ortodoxă Romînă», anul LXXIV (1956), nr. 6—7, pp. 543—557. Pentru problema în discuție, vezi p. 153 și, respectiv, p. 554. În nota ce se dă la p. 153, din primul articol unde menționează că, în *Энциклопедический Словарь*, vol. XIX (1896) p. 25, prima ediție se consideră din 1618, iar a doua din 1619 — ambele date au apărut cu erori de tipar: 1613 (în loc de 1618) și, respectiv, 1610 (în loc de 1619).

¹⁸ Printre cărțile vechi păstrate în Biblioteca contelui T. A. Tolstoi, descrise de P. Stroeve, *Обстоятельное описание старопечатныхъ славянскихъ и российскихъ книгъ*, Moscova, 1829, e notată sub nr. 97 (p. 220) *Діонтра albo зерцало...*, apărută la Eve în 1642, iar sub nr. următor (98) se arată o a doua, *Діонтра albo зерцало...*, avînd același titlu, tipărită în același an (1642), însă la Vilno. Cunoscuta *Cazanie* din 1642 de la Govora a fost reeditată și în anii următori: 1643 și 1644. Tot astfel se prezintă situația cu *Catehismul* tipărit în 1642 la Iași în limba slavă (*Bibliografia romînească veche*, IV, p. 23—24): în 1643 a apărut în limba polonă, în tipografia Lavrei din Kiev, *Catehismul* întocmit de însuși Petru Movilă (vezi Ghenadie Enăceanu, *Din istoria bisericească a romînilor*, București 1882, p. 304), iar în 1645 a fost tradus în limba ucraineană și tipărit, tot la Kiev, sub titlul: *Culegere de științe pe scurt. Despre articolele credinței ortodoxe creștine* (vezi Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii romîne vechi*, vol. I, p. 259).

¹⁹ Printr-o împrejurare asemănătoare, cu timpul ediția din 1619 s-a considerat apărută la Vilno de către cei care rețineau mai bine această localitate. Să se vadă copia din 1655 făcută la Țirgoviște după această ediție, pe coperta căreia figurează: «Vilno 1619».

²⁰ În *Российкая грамматика*, ediția 1855, la p. 15 din prefață, se pot citi cîteva amănunte.

²¹ Idee subliniată și în *Большая Советская Энциклопедия*, vol. 25 (1954), p. 384.

²² N. M. Dilevski, *art. cit.*, p. 334.